

FÓRUM PRE POMOC STARŠÍM - národná sieť

***PRIESKUM
TÝRANIA A ZLÉHO ZAOBCHÁDZANIA
SO STARŠÍMI ĽUĎMI***

Príprava a realizácia: Fórum pre pomoc starším

Analýza výsledkov: Ľubica Gáliková, prezidentka Fóra pre pomoc starším

Ing. Edita Flimelová

Prievidza, december 2014

Podporené z projektu: Zvyšovanie právneho vedomia starších a prevencia v boji proti zneužívaniu a porušovaniu ich práv

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ
A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Úvodné slovo

Fórum pre pomoc starším je národná sieť, ktorá sa zaoberá postavením, potrebami a problémami staršej generácie na Slovensku, ochranou práv a vytvorením podmienok na zamedzenie diskriminácie, sociálneho vylúčenia starších a zabezpečenie kvality, dôstojného a plnohodnotného života tejto najpočetnejšej skupiny občanov. Spolupracuje s viac ako 390 členmi na Slovensku, ktorí sú organizácie s národnou, regionálnou a miestnou pôsobnosťou, ako aj individuálni členovia. Fórum je členom významných medzinárodných sietí AGE – Platform Europe v Bruseli, HELP the AGED v Londýne. Pracujeme taktiež v expertných skupinách, ktoré sa zaoberajú problematikou starších ľudí v členských krajinách EU.

Prečo tento prieskum :

Problematika týrania a zanedbávania vo vzťahu k seniorom vzbudila pozornosť v 70. rokoch minulého storočia. Fórum pre pomoc starším sa začala zaoberať týmto problémom už v roku 2000. Uskutočnili sme prieskum, ktorý vyvolal prvú diskusiu a v spoločnosti vnímali tento problém ako neexistujúci. Práve prvé informácie o existencii tohto problému vyvolal prekvapenie a polozenie otázok – či vôbec toto na Slovensku existuje. U starších osôb je definované nielen týranie, zneužívanie ale aj zlé zaobchádzanie so staršími a zanedbávanie.

Pojem zanedbávanie starostlivosti je problematický hlavne u osôb osamelých, imobilných, chorých, ktorí nie sú schopní svoju ťažkú situáciu riešiť. Zrealizovali sme prieskum o zneužívaní starších rôznymi subjektmi a nekalými praktikami, prieskum o chudobe a diskriminácii starších. Riešenie prípadov týrania a zanedbávania je zložitým problémom a táto problematika nie je riešená. Nie je zabezpečená ochrana a pomoc zneužívaným a týraným starším osobám, tým, ktorí sa sami nedokážu brániť.

Eudský vek sa predlžuje, populácia starne, je stále vyšší počet ľudí nad 65 rokov, stúpa potreba služieb, zabezpečenie starostlivosti, nedostatok služieb, problémy v medzigeneračnej solidarite. Dochádza k diskriminácii a vylúčeniu starších zo spoločnosti. Podľa posledných informácií zo štatistík je známe, že v roku 2060 bude až 36 percent starších ľudí nad 65 rokov na počet obyvateľov krajiny, čo bude vyžadovať zvýšenú starostlivosť, potrebu kvalitných služieb, náklady na zdravotnú starostlivosť i bývanie.

Od roku 2009 naša organizácia prevádzkuje bezplatnú telefonickú Senior linku v rámci ktorej dostávame množstvo podnetov a konkrétnych prípadov porušovania práv a rôznych foriem zneužívania starších ľudí. Veľmi veľa prípadov sa týka domáceho násillia a zlého zaobchádzania priamo v rodinách.

Tento prieskum sme zrealizovali na základe poznatkov zo stretnutí so staršími v jednotlivých regiónoch, ako i poznatkov z našej bezplatnej telefonickej Senior linky.

Z týchto aktivít jednoznačne vyplýva, že počet týraných a zneužívaných starších narastá – jedná sa o psychické i telesné týranie, ktoré sa stupňuje, dochádza k ponížovaniu, obmedzovaniu osobnej slobody, porušovaniu práv a dôstojnosti, odopieranie stravy, liekov, starostlivosti. Napriek tomu, že existuje zákon na trestný postih osoby, ktorá obmedzuje osobnú slobodu a porušuje práva inej osoby, toto sa v praxi málo využíva a týraná osoba je často bez pomoci.

Problém týrania, zneužívania a zanedbávania starších, je potrebné riešiť na národnej i európskej úrovni. Tento problém vyvolal otázky, či vôbec na Slovensku existuje.

U starších dochádza nielen k týraniu, zneužívaniu, zlému zaobchádzaniu ale aj zanedbávaniu. Tento problém je vážny, lebo je skrytý, deje sa za zatvorenými dverami obydli a najčastejšie samotnými rodinnými príslušníkmi, ktorí sa majú o staršieho človeka starať – starší žije v takomto prípade často izolovaný a nevie si pomôcť.

Týranie, zneužívanie a zanedbávanie sa týka jedincov hlavne v závislom postavení, osôb duševne chorých, invalidných či mimoriadne závislých z dôvodov ekonomických, etnických a iných úmerne k ich bezbrannosti, neschopnosti sa sťažovať, izolovanosti a verejnej nechránenosti.

Týraním sa rozumie predovšetkým zlé zaobchádzanie so zverenou osobou, vyznačujúce sa vyšším stupňom hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalosťou, ktoré poškodená osoba pociťuje ako ťažké príkorie. Na rovnakú úroveň je postavené zanedbanie povinnej starostlivosti. Týranie, šikanovanie, zneužívanie a zanedbávanie osôb nesebestačných, všeobecne odkázaných, zraniteľnejších, menej schopných obrany je patológiou spoločenskou i individuálnou. Jej riešenie je záležitosťou interdisciplinárnu a multidisciplinárnu.

Musíme však konštatovať, že v poslednej dobe máme v rámci Senior linky sťažnosti na zlé zaobchádzanie, zneužívanie a týranie blízkej osoby hlavne v rodinnom prostredí. Tieto problémy neustále narastajú, takmer denne sa stretávame s takýmito prípadmi, ktoré v rámci našej bezplatnej telefonickej linky riešime.

Jedným z vážnych problémov je i zlé zaobchádzanie v ústavnej starostlivosti – v domovoch sociálnych služieb a domovoch dôchodcov. Tieto prípady sa však veľmi ťažko dokazujú, nakoľko starší a ich rodinní príslušníci majú obavy zo zhoršenia situácie a postavenia ich príbuzných priamo v zariadení a často nechcú povedať konkrétne údaje, aby sme mohli konať. Tieto prípady sme riešili i tým, že sme podali podnet na prešetrenie VÚC, a postúpili na riešenie Verejnej ochrankyni práv, oboznámili sme kompetentné orgány, v jednom prípade sme postúpili takúto sťažnosť na kontrolný orgán MPSVaR.

Máme podnety aj na zlé zaobchádzanie a nedostatočnú starostlivosť v zdravotných zariadeniach. Zlé zaobchádzanie v ústavnej starostlivosti môže byť riešené vedením ústavu alebo nemocnice, či jeho kontrolnými orgánmi.

Vážnym problémom je i to, že starší majú pocit neistoty a ohrozenia vo svojich domovoch, hlavne v prípadoch, že žijú osamotene.

Vzhľadom k týmto našim informáciám sme sa rozhodli zrealizovať prieskum, ktorým by sme kompetentným inštitúciám predložili konkrétne názory a skúsenosti starších ľudí.

Prieskum potvrdil naše doterajšie poznatky. Vzhľadom k tomu, že počet starších občanov stúpa, je potrebné sa týmito otázkami vážne zaoberať. Z prieskumu vyplýva, že oveľa viac pozornosti budeme musieť venovať opusteným a osamelým starším ľuďom, ale aj vzťahom rodiny k svojim blízkym.

Faktory ako ageizmus a veková diskriminácia poskytujú kontext a klímu, ktorá podnecuje zneužívanie starších a preto by sa im malo predchádzať v politických a preventívnych opatreniach, ako sú napríklad kampane na pozdvihnutie povedomia na podporenie pozitívneho obrazu starnutia a pravidiel a nariadení, ktoré nepovoľujú ageizmus a vekovú diskrimináciu.

Naša organizácia spolupracovala aj na medzinárodnom projekte o tejto problematike, v rámci ktorého je považovaný tento problém za neriešený a akútny vzhľadom k zhoršovaniu prístupu a vzťahov spoločnosti, verejnosti, rodiny k starším.

Cieľom tejto sondy do tohto problému je príprava systémových, predovšetkým preventívnych opatrení a poskytnutie konkrétnych podkladov pre kompetentné orgány, aby sa týmto vážnym problémom zaoberali, prijali sa účinné opatrenia a zmeny v zákonoch.

Čo je násilie ? Násilím je každá forma ubližovania, prejavu nadvlády, vyhrážanie sa, zneužívanie moci, fyzického, psychického a sexuálneho nátlaku. Často dochádza k fyzickému násiliu, rôznym bitkám a telesným trestom na starších za akékoľvek malé zlyhanie, alebo sú nešikovnejší a pomalší. Najčastejšie však dochádza k psychickému násiliu, ktoré je veľmi zákernou formou, pretože je ťažko dokazateľné. Násilie nie je konflikt (ako napríklad hádka). V konflikte sa stretnú rovnocenné strany, kým násilie znamená, že jedna strana zneužíva svoju prevahu moci.

Okolnosti týrania a zanedbávania starých ľudí.

Okrem skutkovej podstaty je pre týranie a zanedbávanie príznačná opakovanosť, dlhodobosť, v prípade druhotného ponižovania systémovosť daného jednanie – z hľadiska trestného však nemusí ísť o sústavnosť. Pozornosť nemá byť sústredená iba na identifikovanie potenciálnych agresorov, ale predovšetkým na ovplyvniteľnosť nebezpečných situácií a pomerov, v ktorých sa rizikujú seniori nachádzajú.

Ohľadne násilia je veľa nesprávnych, a zakorenených predstáv, napríklad, že násilie je dôsledkom chudoby, nezamestnanosti, zneužívania alkoholu či duševnej choroby. Násilie nepozná hranice, vyskytuje sa vo všetkých politických, ekonomických, kultúrnych, náboženských a sociálnych vrstvách a skupinách.

Pravými dôvodmi násilia je tolerovanie násilia spoločnosťou, historicky vytvorená sociálna, politická a ekonomická rodová nerovnosť a závislosť žien od mužov, náboženské a kultúrne tradície.

Formy páchania násilia na starších :

1. Telesné týranie

je zámerné pôsobenie bolesti, zraňovanie, alebo odopieranie základných životných potrieb. Ide o bitie, kopanie, škrtenie, zrážanie k zemi inšpirované zníženou stabilitou či o iné agresívne výpady, ale tiež o rafinovanejšie spôsoby vystavovanie chladu, odopieranie jedla, liekov, ošatenia, a pod. Často ide o trestanie staršieho, že mu spadne napr. niečo z ruky, že do niečoho naráži, niečo zhodí, čo je následkom jeho zníženej pohybovej schopnosti. Telesné týranie vedie k mnohopočetným a opakovaným poraneniam, podliatinám, škrabancom, zlomeninám, popáleninám, k podvýžive a k iným zjavným obvykle neošetreným poraneniam.

2. Citové a psychické týranie

Je najčastejšie – sú to urážky, hrozby, zastrašovanie, ponižovanie, obmedzovanie autonómneho rozhodovania o sebe samom, znížovanie sebavedomia a sebaúcty, zdôrazňovanie nepotrebnosti, nadbytočnosti a prítáže seniorov. Časté je vyhrážanie

prest'ahovaním, vyst'ahovaním, umiestnením v zariadení s ústavnou starostlivosťou. Formou citového týrania je likvidovanie či poškodzovanie predmetov s emočným významom, obmedzovanie kontaktov, zatváranie v bytoch, izolácia od ostatných členov rodiny, obmedzovanie pohybu (zákaz vychádzať z vymedzenej miestnosti), bránenie v sledovaní obľúbených televíznych či rozhlasových relácií.

3. Finančné a majetkové zneužívanie

Je veľmi časté – je prisvojovanie si penzie staršieho a zákaz používania týchto prostriedkov samostatne, zákaz kupovania liekov, stravy, oblečenia, ďalej vynucovanie prepisu majetku, nevýhodné prevody majetku vrátane bytov, domov a iných právnych dokumentov, obmedzovanie vlastníckych a užívateľských práv, vymáhanie neprimeraných platieb za služby za bývanie, elektrinu, kúrenie, neoprávnené nakladanie s finančnými prostriedkami.

4. Zanedbanie starostlivosti

Zanedbanie nastáva, ak nesebestačný človek zostáva nezabezpečený, ak zodpovedná osoba za bezpečnosť staršieho nezabezpečí uspokojovanie jeho primeraných potrieb. Čím závislejšia je osoba, tým menšie zanedbanie môže viesť k poškodeniu. Typické prejavy zanedbávania sú poruchy výživy a hydratácie, prechladnutie, hrubé nedostatky v osobnej hygiene a v oblečení, poranenie z pádov, hnisavé kožné choroby, hnisajúce rany, dekubity, zavšivenie či výrazná zanedbanosť odevu a príbytku. Obvyklá je sociálna izolácia, komunikačná deprivácia, úzkosť, apatia a ďalšie psychopatie nevhodné či nadmerné podávanie tlmivých psychofarmák.

5. Niektoré nežiaduce formy ošetrovania

Nevhodným zaobchádzaním sú i všetky formy neprimeranej starostlivosti – nežiadúcej medicinalizácie, taktiež nežiaduca demedicalizácia starostlivosti (upieranie patientskej role ošetrovateľsky náročným dlhodobým pacientom). Inou formou je zbavovanie sa závislých členov rodiny ich odložením do nemocníc, či odmietaním prevziať ich do domácej starostlivosti – napr. po hospitalizácii v nemocnici

Medzi faktory zvyšujúce ohrozenosť týraním možno zaradiť :

- *zlý funkčný stav, strata sebestačnosti,*
- *t'azšie poruchy symbolických a komunikačných funkcií - syndróm demencie ,*
- *celkovo zlý zdravotný stav*
- *sociálna izolácia, osamotenosť,*
- *súžitie s agresorom a závislosť na ňom,*

Faktory zvyšujúce pravdepodobnosť nežiaduceho zaobchádzania sú:

- *alkoholizmus a drogová závislosť,*
- *nízka intelektová úroveň,*
- *predchádzajúce agresívne, asociálne jednanie,*
- *materiálna či bytová závislosť na možnej obeti,*
- *diskriminačné nálady v spoločnosti,*
- *nízka úroveň spoločenskej kontroly, nežiaduce správanie vrátane ochrany práv a dôstojnosti starších*
- *preťaženie a existenčné problémy rodiny s poklesom jej ochoty i jej možností zaisťovať kvalitnú starostlivosť,*

Je dôležité upozorňovať na tieto javy, prelomiť mlčanie o tomto probléme, robiť prevenciu, väčšiu kampaň o probléme a spoločne hľadať riešenia

Spoločnosť nesmie tolerovať násilie, pretože násilie môže zasiahnuť každého človeka, a týka sa teda všetkých. Násilie na starších sa dotýka nás všetkých.

Je dôležité, aby sme prevzali zodpovednosť za to, že budeme informovať o podstate tohto problému, o existujúcich možnostiach pomoci pre obeť násillia a o možnostiach zásahov voči jeho páchatel'om. Poskytovať konkrétne údaje o tomto probléme. Súčasťou široko vnímanej prevencie je aj uplatňovanie rovnoprávneho postavenia žien a mužov všetkých vekových kategórii na verejnosti i v súkromí.

Ako diagnostikovať týranie a zanedbávanie :

Diagnostika týrania a zanedbávania seniorov je nedostatočná a podceňovaná. Jedným z dôvodov je netradičnosť chápania tohto javu ako medicínskeho problému, nezameranosť na túto problematiku. Dôvodom je nechúť zaplietť sa do chúlolistivých záležitostí, sporných obviňovaní a následných úradných jednaní. Často skutočné obeť týranie popierajú, boja sa alebo hanbia sa priznať skutočnosť.

Podozrenie na týranie by mali vzbudiť najmä tieto skutočnosti (obzvlášť ak sa vyskytujú opakovane a v kombinácii):

- *podvýživa, dehydratácia, hypotermia,*
- *mnohopočetné poranenia rôzne staré,*
- *časté hospitalizácie s dobrým efektom štandardnej liečby,*
- *neochota rodiny prevziať chorého z nemocničnej do domácej starostlivosti*
- *prevoz nesebestačného pacienta na ošetrovanie či hospitalizáciu bez sprievodcu,*
- *podozrenie na podávanie neindikovaných liekov (utlmujúcich, hypnotík),*
- *úzkosť, depresia, apatia,*
- *kožné zápal, neošetrené defekty a rany, preležaniny,*
- *syndróm degradácie, nízka osobná hygiena,*
- *neudržiavané oblečenie, zanedbaný, v zime nevykurovaný byt*

Pri zisťovaní tohto javu starším by mali byť kladené starším cielené otázky týkajúce sa možného týrania a úrovne domáceho zabezpečenia, napr. Cítite sa doma bezpečne? Neublízuje Vám niekto? Máte časté nehody so svojimi príbuznými či susedmi? Čo sa pri takých nehodách deje? Môžete pri nehodách vychádzať zo svojej izby? Nemusíte potom dlho čakať na jedlo či na lieky? Ako presne došlo k týmto poraneniam? Takéto otázky by mali byť kladené v súkromí, bez prítomnosti iných osôb. V prípade podozrivých poranení by mal na ich pôvod byť opýtaný i predpokladaný pôvodca, resp. osoba, s ktorou postihnutý žije v spoločnej domácnosti. Rozpory pri uvádzaní mechanizmu úrazu posilňujú podozrenie na úmyselné poranenie.

Objektívny nález je veľmi dôležitý i preto, že poruchy pamäti môžu výrazne ovplyvniť údaje.

Aby sme mohli eliminovať násilie a účinne proti nemu bojovať potrebujeme :

- *Mat' čo najviac informácií o probléme násilia v rodine a o možnostiach pomoci obetiam.*
- *Je dôležité vyhľadávať a povzbudzovať postihnutých násilím, aby o ňom hovorili. Počúvať starších, čo hovoria, povedať im, o podstate násilia vrodine a robiť hlavne medzi staršími prevenciu, aby upozorňovali na tento nežiadúci jav v spoločnosti*
- *Informovať starších, ale i verejnosť, že je nebezpečné ignorovať násilie a že násilie sa časom stupňuje a robiť účinnú kampaň, spolupracovať s rôznymi inštitúciami na riešení tohto problému*
- *V rámci kampane a rôznych akcií informovať o rôznych možnostiach, ako zmeniť túto situáciu, o rôznych formách násilia, ale i o formách poskytovania pomoci, na koho sa obrátiť, kontaktovať kompetentných ľudí*
- *Poskytovať postihnutým konkrétnu pomoc, ak potrebujú oporu, napr. na úradoch a inštitúciách, ako aj v zdravotných zariadeniach, a tiež aj formou možnosti telefonického bezplatného poradenstva – Senior linky.*

Jedným z veľmi dôležitých úloh hlavne MVO robiť veľkú osvetu a informovanosť starších o možnostiach riešenia, o organizáciách, ktoré im môžu pomôcť. Urobiť na národnej úrovni kampaň o tomto probléme a potrebe ho riešiť. Túto osvetu a akcie v rámci prevencie robí v rámci celého Slovenska už v súčasnom období Fórum pre pomoc starším v spolupráci s miestnou políciou, samosprávami a úzko spolupracuje aj s rôznymi inštitúciami ochranu spotrebiteľov a komisiou pri Ministerstve spravodlivosti, ano i Verejnou ochrankyňou práv.

Je tiež dôležité rozvinúť diskusiu v médiách, na rôznych podujatiach, hovoriť o existencii prípadov v praxi a uvádzanie pozitívnych riešení, či na národnej, alebo medzinárodnej úrovni a robiť medzi staršími informačnú a preventívnu kampaň. Je však tiež veľmi dôležité, aby verejnosť, aj samotní občania poukazovali na tieto nežiaduce javy a porušovanie práv občana, ako i jeho dôstojnosti.

Okrem konkrétneho riešenia jednotlivých prípadov sú nevyhnutné i systémové opatrenia na prevenciu a nápravu týrania a zanedbávania seniorov v spoločnosti vrátane dôslednej prevencie systémového ponižovania, diskriminácie - ageizmu.

Pomôžme starším žiť v ich starobe dôstojne, nedovoľme, aby svoj život žili v strachu, v bolesti, boli urážaní a ponižovaní, dokonca i telesne týraní.

*Eubica Gálisová
prezidentka
Fórum pre pomoc starším*

Výsledky prieskumu o zneužívaní , páchaní násilia a zlého zaobchádzania so staršími

Fórum pre pomoc starším sa niekoľko rokov zaoberá zneužívaním a týraním starších. Musíme konštatovať, že tento problém neustále narastá, čo nám dosvedčuje aj komunikácia so staršími z celého Slovenska cez Senior linku. Je mnoho správ o rôznych podvodoch a zlom zaobchádzaní so staršími, ktorých mnohí rôzni asociáli pokladajú za veľmi ľahkú korisť pre získanie finančných prostriedkov od starších, podvodov a často získanie značného majetku podvodnými zmluvami a dohodami s následkom straty majetku, osobnej slobody a existenčnej istoty. Dochádza k ohrozeniu majetku, domovej slobody a života, zneužívaniu a zlému zaobchádzaniu, dokonca týraniu v rodinách, ale i v rôznych zariadeniach sa venuje málo pozornosti. Naša organizácia však má informácie, že starší sú aj objektmi fyzického, psychického násilia a zlého zaobchádzania. Z toho dôvodu sme sa rozhodli urobiť takú menšiu sondu do tohto problému a zrealizovať túto anketu. Treba hľadať riešenia a k tomu potrebujeme aj názor seniorov prezentovať a zabezpečiť zvýšenú ochranu týchto osôb, ktorí sú vystavení takýmto praktikám.

Cieľom tejto sondy bolo zistiť charakter, rozsah a špecifiká tohto problému starších na Slovensku a vnímania vážnosti a vplyvu na život, sociálne vylúčenie starších, ako i zabezpečenie ich najzákladnejších potrieb a vzťahu spoločnosti, rôznych inštitúcií a rodiny k tejto skupine.

Fórum tento prieskum realizoval dotazníkovou formou v rôznych mestách a obciach v rámci Slovenska. Do tejto práce sa zapojili členovia organizácie Fóra, rôzne kluby a realizovali tento prieskum i pri stretnutiach a workshopsoch s občanmi, ako i osobné konzultácie priamo so staršími v regiónoch. Odborné spracovanie zrealizovali experti s ktorým Fórum má dlhodobjšiu spoluprácu.

Musíme konštatovať, že do prieskumu sa zapojili skôr aktívni a mobilní občania a tí, ktorí sa zapájajú do činnosti klubov, rôznych organizácií a taktiež do spoločenského a verejného života. V rámci týchto svojích činností mohli sprostredkovane hovoriť o tomto probléme. Je veľmi široký okruh ľudí, ktorí sú apatickí a nemajú ani záujem sa zapojiť do akýchkoľvek aktivít. Do prieskumu sme však zapojili aj konkrétne postihnutých ľudí v rámci kontaktov našej telefonickej Senior linky, kde sa objavili konkrétne poznatky a skúsenosti starších s týraním a zneužívaním priamo v rodinách a ktorí nás žiadali o pomoc.

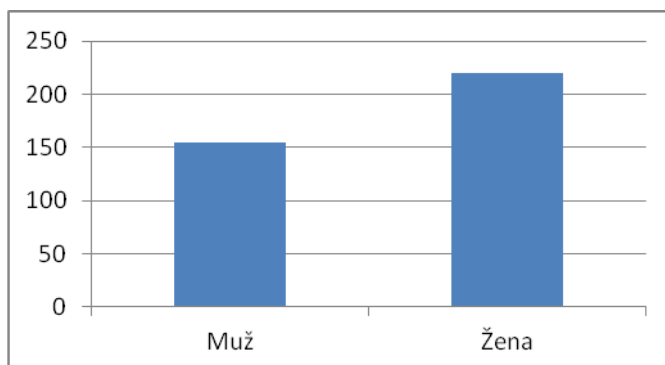
Anketa bola anonymná . Výsledky budú použité na zlepšenia kvality a ochrany života starších.

Celkovo bolo spracovaných 375 dotazníkov. Do prieskumu bolo zapojených 155 mužov a 220 žien vo veku od 55 rokov do 85 rokov. Z hľadiska miesta a veľkosti bydliska približne 1/3 respondentov žila vo vidieckom prostredí a 2/3 respondentov bolo z malých aj väčších mestách. Prieskum považujeme za pilotný, pretože otvára priestor pre diskusiu na zatiaľ málo diskutovanú a stále pomerne tabuizovanú tému a ponúka informácie a postrehy, ktoré vyžadujú hlbšie spracovanie a analýzu. Každopádne je možné konštatovať, že téma sa stretla s mimoriadnym ohlasom, o čom svedčí vysoký podiel odpovedí na voľné otázky a vôľa a ochota respondentov zúčastniť sa prieskumu.

Druhým zdrojom výskumných informácií boli odborné stretnutia so staršími občanmi v rôznych regiónoch Slovenska, organizované Fórum pre pomoc starším, ktoré vyvrcholili na odbornom rokovaní Parlamentu starších v kúpeľoch Bojnice, kde boli prediskutovávané rôzne aspekty tejto témy.

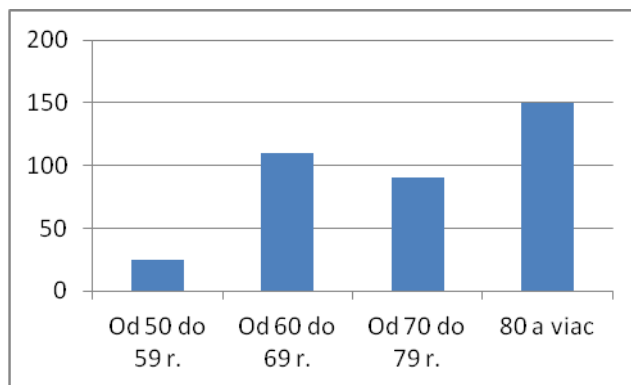
Analýza vzorky respondentov :

Pohlavie respondentov		
Muž	155	41,33%
Žena	220	58,66%
Spolu	375	

Prieskum sme robili dotazníkovou formou v rôznych regiónoch Slovenska. Dotazníky boli anonymné. Realizovali sme to v obciach i mestách v rámci podujatí a stretnutí s občanmi, ale i v rámci našej telefonickej Senior linky a v spolupráci s klubmi dôchodcov. Vyšší počet respondentov boli ženy i z toho dôvodu, že na rôzne podujatia chodia v prevažnej miere ženy.

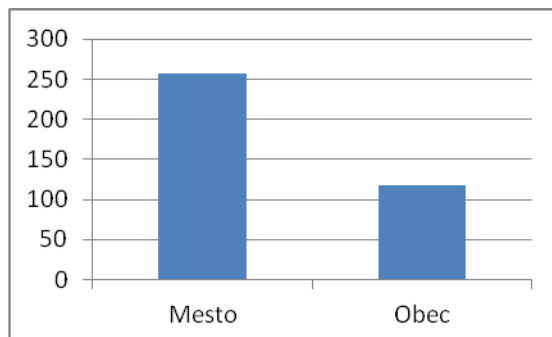
Vek respondentov					Spolu
Vek	Od 50 do 59 r.	Od 60 do 69 r.	Od 70 do 79 r.	80 a viac	
Počet	25	110	90	150	375

Do prieskumu sme zapojili respondentov od 55 rokov do 85 rokov.

Vzhľadom k tomu, že tento prieskum bol orientovaný hlavne na týranie, zanedbávanie, ale i zlé zaobchádzanie so staršími ľuďmi, čo sa týka hlavne starších nad 65 rokov aj respondenti tomu zodpovedali. Vo veku od 50 do 60 rokov bolo zapojených len 25 respondentov, vyššia vzorka bola už nad vek 60 – 69 respondentov 29,33 %, starších od 70 do 79 rokov bolo zapojených 24 % a najvyššia vzorka bola zo starších nad 80 rokov až 40 %, čo zodpovedá tomu, že práve táto skupina sa i najčastejšie stretáva s problémami týrania a zneužívania.

Respondenti podľa miesta bydliska		
Mesto	257	68,53%
Obec	118	31,46 %
Spolu	375	

Do prieskumu boli zapojení respondenti z miest a obcí Slovenska. Prevažovali respondenti z miest 68,53 %, kde bolo viac získaných dotazníkov, aj z dôvodu, že v mestách sa starší ľudia viac stretávajú v kluboch dôchodcov na rôznych podujatiach a taktiež venujú tejto problematike viac pozornosti, majú viac informácií z médií, vedia sa lepšie orientovať v zákonoch a prijatých normách. Taktiež v mestách sú ochotnejší zapojiť sa rôznych ankiet a prieskumov. V mestách bolo zapojených do prieskumu 2/3 respondentov. V obciach starší žijú súdržnejšie a často si vedia viac pomôcť, na druhej strane však ak sú osamelí sú viac izolovaní a majú menej záujmu zapojiť sa do verejného diania.

Odpovede na otázky kladené na respondentov:

Na otázku „ Máte informácie o tom, že dochádza u starších k zneužívaniu a týraníu ?“

Áno	341	90,93%
Nie	12	3,2 %
Neodpovedal	22	5,8 %

Prvou otázkou sme zisťovali či vôbec starší majú informácie o zneužívaní, týraní a zlom zaobchádzaní so staršími na Slovensku. Alarmujúcim výsledkom je , že až 90,93 % , má informácie o zneužívaní a týraní starších. Je to ovplyvnené aj tým, že sú tam zahrnuté aj prípady zneužívania rôznymi subjektmi a nekalými praktikami a tzv. „Šmejdami“, ktorých počet v posledných mimoriadne stúpol.

Na otázku „Stretli ste sa alebo počuli o fyzickom, alebo psychickom násilí páchanom na starších?“

Áno	310	82,66 %
Nie	41	10,93%
Neodpovedal	24	6,4 %

V tejto otázke sme sa zamerali výslovne na zisťovanie názorov a poznatkov o páchaní násilia a zlého zaobchádzania so staršími a či sa konkrétne stretli s týmto problémom, alebo majú poznatky od svojich blízkych, známych, že dochádza k týraniu a zlému zaobchádzaniu so staršími v praxi. Tento výsledok potvrdil, že problém je reálny a je alarmujúci. Až 82,66 % respondentov má poznatky, že k tomuto javu na Slovensku dochádza. Potvrdzujú to aj naše konkrétne prípady zo Senior linky, kde stále častejšie volajú starší ľudia a žiadajú pomoc pri páchaní násilia na nich. Denne máme najmenej 2 – 3 hovory o tejto problematike a konkrétneho páchania násilia na starších. Taktiež pri rôznych stretnutiach z občanmi v jednotlivých regiónoch získavame informácie, že tento fenomén v poslednom období neustále rastie a to nielen v rodinách, ale i v rôznych sociálnych i zdravotných zariadeniach. Starší hodnotia túto situáciu, že tento trend narastá a stále vyšší počet starších sa stretáva s násilím rôzneho druhu.

Na otázku „ Ak áno, aké je to násilie ? ”

Fyzické násilie	195	52 %
Psychické násilie	310	82,66 %
Neposkytnutie stravy, tekutín	62	16,53 %
Finančné zneužívanie – odobratie finančných prostriedkov	255	68 %
Nátlak na získanie a prepis majetku	270	72 %
Obmedzovanie slobodného pohybu v byte	70	18,66 %
Obmedzovanie kontaktov s okolím, priateľmi, ďalšou rodinou	190	50,66%
Zatváranie v byte	33	8,8 %

Respondentov sme sa pýtali, aké je to násilie, aké sú jeho formy a ktoré sú najčastejšie. Z uvedeného vidieť, že najčastejšou formou je psychické násilie až 82,66 % opýtaných definovali túto formu za najčastejšiu. Túto formu je však i najťažšie dokázať aj z dôvodu, že starší o tomto nechcú hovoriť, čo je spôsobené aj tým, že sa hanbia, že je robený na nich nátlak, že sú ponižovaní a urážaní.

V prevažnej miere je to spojené aj s fyzickým vydieraním a nátlakom na získanie ich majetku a prospechu práve násilníkov, samozrejme týka sa to rodiny a blízkych príbuzných, čo potvrdilo až 72 % opýtaných.

Alarmujúci je vysoký počet respondentov ktorí definovali, že dochádza k fyzickému násiliu na starších, 52 % respondentov kladne odpovedalo na túto otázku.

Vážnym problémom je izolácia starších, rušenie kontaktov s okolím, zatváranie v byte až 50,66 %, čo je príznačné na to, aby starší o tom nemohli hovoriť a vplýva to i na ich psychické rozpoloženie a tým aj zvýšený predpoklad, že starší pristúpia na podmienky, ktoré sú im kladené. Toto aj často sťažuje zisťovanie prípadov páchania násilia, ktoré sa deje často za zatvorenými dverami a starší človek sa nemá ani komu poradiť, informovať okolie o svojej ťažkej situácii a nemôže ju ani riešiť. Pri fyzickom násilí nikto nemá možnosť vidieť jeho zranenie, ktoré aj v prípade s komunikáciou s okolím ospravedlňujú starší, že k zraneniam došlo nejakou nehodou, udrením, pádom a podobne.

70 respondentov – 18,66 % definovalo týranie starších tým, že starším rodinní príslušníci obmedzujú slobodný pohyb po byte

Zatváranie v byte, ako i neposkytovanie stravy, tekutín, liekov a obmedzenie slobodného pohybu v byte je jedným zo spôsobov nátlakov na staršieho, ale i získavanie nadvlády a uplatňovanie si svojho výsadného postavenia v byte a zdôrazňovanie nepotrebnosti a nadbytočnosti staršieho, čo definovalo len 8,8 % opýtaných – tento nízky počet vychádza i z toho, že starší izolovaní v byte nemá možnosť poskytnúť informácie o tejto forme týrania. Tento údaj je aj z konkrétnych prípadov našej Senior linky.

Na otázku „Máte vedomosť o násilí vo svojom okolí alebo máte konkrétne informácie, alebo ste sa priamo stretli so zlým zaobchádzaním, týraním a násilím na starších? “

Áno	302	80,53 %
Nie	43	11,46 %
Neodpovedalo	30	8 %

Odpovede na túto otázku potvrdili predošlé poznatky a potvrdili to, že majú konkrétne informácie, zo svojho okolia, že k takémuto javu skutočne dochádza na čo odpovedalo až 80,3 % respondentov. Toto % konkrétnych odpovedí, je pre nás veľmi alarmujúce, nakoľko potvrdzuje konkrétne príklady o týraní a zlom zaobchádzaní so staršími. Tento výsledok nie je pre Fórum prekvapujúci, nakoľko to potvrdzujú aj konkrétne prípady klientov zo Senior linky, ako i informácií so stretnutí s občanmi v regiónoch. Svedčí to o tom, že tejto problematike treba venovať vážnu a systematickú pozornosť, treba spoločný postup rôznych orgánov a pripraviť nové zákony.

Na otázku „K akému zneužívaniu a kde k nemu dochádza najčastejšie? „

K akému zneužívaniu a kde k nemu dochádza najčastejšie ?		Odpovedalo ÁNO	%
a/ zlé zaobchádzanie v zdravotníckych zariadeniach		122	32,53 %
b) zariadenia sociálnej starostlivosti – DD, DSS		79	21,06 %
c/ v rodinách	finančné zneužívanie	243	64,8 %
	nátlak na prepis majetku	260	69,33 %
	zlé, nedôstojné, ponižujúce a urážajúce zaobchádzanie od členov rodiny	128	34,13 %
	fyzické násilie	51	13,6 %
	neposkytnutie dostatočnej stravy	52	13,86 %
	neposkytnutie základných životných potrieb	47	12,53 %
	základných hygienických potrieb	53	14,13 %
	neposkytovanie zdravotnej starostlivosti, liekov	47	12,53 %
	psychické násilie , vydieranie, zlé zaobchádzanie	299	79,73 %

Veľmi zaujímavým zistením bolo to, kde dochádza k rôznym formám zneužívania, týrania zlého zaobchádzania. Opätovne tieto výsledky potvrdili naše doterajšie poznatky a dokonca aj konkrétne riešenia v rámci našej organizácie.

Odpovede kde a k akému násiliu dochádza respondenti odpovedali :

V rámci odpovedí respondenti uvádzali tri možné miesta kde reálne dochádza k týranu. V rámci tejto otázky mohli respondenti uviesť viac odpovedí – kde sa zneužívanie, týranie a zlé zaobchádzanie vyskytuje. Respondenti mohli uviesť viacej možností a tiež definovať s akým typom násilia sa starší najčastejšie stretávajú. Aj v týchto odpovediach mali možnosť uviesť viac možností.

1. V zdravotníckych službách	32,53 %
2. V zariadeniach sociálnej starostlivosti	21,06 %
3. V rodinách	46,41 %

a/ dochádza k zlému zaobchádzaniu v zdravotných službách, aké popíšte :

V zdravotníckych službách, definovalo zlé zaobchádzanie 122 respondentov , čo je až 32,5 %, čo tiež zodpovedá našim zisteniam a sťažnostiam a cez Senior linku, ako i na našich rôznych stretnutiach, kde sa účastníci často práve týmto problémom zaoberajú. Definovanie tohto problému je nedostatočná starostlivosť hlavne o dlhodobu ležiacich pacientov, - preležaniny, zanedbaná osobná hygiena, nedostatok služieb, ktorú potrebujú, nedostatočný záujem ako i necitlivé jednanie pri zachovaní ich intimity. Účastníci národných rokovaní definovali tento problém necitlivosti a nedostatočného zabezpečenie intimity pacienta pri zdravotných vyšetreniach a pri zabezpečovaní osobnej hygieny ako i necitlivý prístup k ich zdravotným potrebám pri vyššom veku. Často krát sú starší odkázaní na pomoc rodinných príslušníkov - polohovanie, poskytovanie hygienických potrieb , poskytovanie stravy – kŕmenie, aj poskytnutie vhodnej stravy pre staršieho prinášanú často z domova, nakoľko majú od nich informácie, že je pre nich nekvalitná, spôsobuje im tráviace ťažkosti a majú pocit osamelosti a nezáujmu o nich ako pacienta

b/ v zariadeniach sociálnej starostlivosti – DD, DSS – popíšte aké?

79 respondentov - 21,6 % uviedlo, že v sociálnych službách v DD a DSS dochádza k zlému zaobchádzaniu a služby často nespĺňajú ich potreby. Napriek tomu, že tento počet respondentov nie je vysoký, uvádzané percento poukazuje na to, že dochádza aj v sociálnych zariadeniach k tomuto problému a nie v každom zariadení sú kvalitné služby a často nezabezpečujú dôstojnú a kvalitnú starobu. Ako uvádzajú respondenti, vnímajú nespokojnosť klientov v zariadeniach so stravou, taktiež s prístupom personálu, čo môže vychádzať i z toho, že títo sú preťažení a pre zaneprázdnenosť nie sú schopní poskytnúť kvalitnú starostlivosť. Poukazujú respondenti i na to, že je potreba zlepšiť sociálnu starostlivosť a to aj v sociálnych službách a zlepšiť i rozšíriť ponuku v poskytovaní opatrovateľských služieb, ktoré by umožnili starším čo najdlhšie zotrvať v domácom prostredí. Musíme však dodať, že tento problém zlého zaobchádzania sa objavujú aj v sťažnostiach klientov, ktoré formou listov, ale aj cez Senior linku riešime. Aj tieto konkrétne prípady, ktoré sme riešili potvrdzujú, že v DD a DSS dochádza k výskytu zlého zaobchádzania so seniormi, o čom informujeme aj VOP, ktorej postupujeme prípady s ktorými sa na nás starší obracajú, prípadne sme sťažnosti zaslali kontrolným orgánom na samosprávy, VÚC, ale i Ministerstvu práce.

c/ v rodinách – popíšte Vaše skúsenosti so zneužívaním a týraním –

Aj z tohto dotazníka vidieť, že najčastejšiemu zneužívaniu, týraniu a zlému zaobchádzaniu dochádza práve v rodinách. Respondenti definovali formy týrania a zneužívania starších. Toto zneužívanie definovali ako najnebezpečnejšie aj z dôvodu, že sa často deje za zatvorenými dverami a na verejnosť preniká menej informácií o tomto probléme. Čo je alarmujúce, že počet starších, ktorí zažívajú týranie v poslednej dobe značne narastá o čom svedčí i rastúci počet hovorov o tejto problematike. Najčastejším je psychické násilie, ktoré je často spojené s finančným zneužívaním a nátlakom na prepis majetku. Členovia rodiny sa často rôznymi formami chcú dostať k majetku staršieho, odobratie jeho dôchodku a prepisu bytu, domu. Aj keď sa starší snažia prepis majetku ošetriť v zmluve zaviazaním členov rodiny tým, že do darovacej zmluvy uvedú – vecné bremeno – starostlivosť a dožitie v darovanom byte, dome, toto členovia rodiny často porušujú tým, že po prepise majetku sa začnú k starším zle správať, sú k nim arogantní, psychicky a fyzicky ich týrajú a izolujú od vonkajšieho prostredia a známych.

- **finančné zneužívanie** až 243 respondentov - 64,8 % uvádza toto ako jedno z najčastejších foriem zneužívania starších, čo však má vplyv aj na ďalšie formy týrania a zlého zaobchádzania. Najčastejšie pri finančnom zneužívaní starším rodinní príslušníci berú dôchodok, s ktorým starší nemôžu slobodne disponovať. Respondenti uviedli, že dochádza často k odobratiu dôchodkov rodinnými príslušníkmi čím dochádza k tomu, že nemajú dostatok financií na zakúpenie liekov a iných životných potrieb, často od nich vyžadujú vysoké úhrady za rôzne služby. Takéhoto konania sa dopúšťajú rodinní príslušníci i v prípade, že oni nemajú príjem a príjem staršieho človeka je pre nich zdrojom obživy. Často dochádza k tomu, že ich záujem o staršieho a ich návštevy sa zužujú len na čas výplaty dôchodku a starší potom je dlhodobo bez prostriedkov a potrebných životných potrieb. Toto sú i časté sťažnosti našich klientov v rámci Senior linky, dokonca sa sťažujú, že nemajú čo jesť.
- **až 260 respondentov čo je 69,33 % uvádza nátlak na prepis majetku.** Je to veľmi častý jav zneužívania zo strany rodiny seniorov a najbližších príbuzných. Starší pod nátlakom, alebo i s dobrým úmyslom prepíšu svoj majetok na blízkych príbuzných, kde v rámci zmluvy často aj uvádzajú inštitút vecného bremena a so záväzkom, že budú doopatrovaní súhlasia s prepisom majetku na svoje deti a vnúčence. Pred týmto úkonom väčšinou sa k starším správajú dobre, čo sa však práve úkonom získania majetku zmení a rodinní príslušníci sa k starším začnú zle správať a dochádza k arogantnému, ponižujúcemu a zlému zaobchádzaniu. Často ich chcú z bytu, domu dostať preč a zbaviť sa ich, izolujú ich, dokonca im vymedzujú nevhodné a ponižujúce priestory na bývanie – napríklad v pivnici a podobne. Aj z toho dôvodu niektorí potom odchádzajú do zariadení sociálnych služieb.
- **128 respondentov - 34,13 % uvádza zlé, nedôstojné, ponižujúce a urážajúce zaobchádzanie od členov rodiny** – toto sa prejavuje ponižovaním staršieho človeka, nadávkami, poukazovaním na jeho nadbytočnosť v rodine, vytváranie dojmu, že v rodine príťažou. Staršiemu nadávajú za akúkoľvek nepozornosť alebo malé nedostatky, ktoré sa však spájajú s jeho vekom, stratou pohyblivosti, nemotornosti, zhoršovaním zdravia. Často krát mu zdôrazňujú, že by mal doslova „zmiznúť z tohto sveta“. Jedným so spôsobov nedôstojného zaobchádzania je jeho ignorovanie a nezáujem o jeho potreby.

- **51 respondentov – 13,6 % uviedlo, že na starších je páchané fyzické násilie** – seniori uvádzajú ako častý prípad konfliktov medzi rodinnými príslušníkmi, ktorí takouto formou fyzického násillia riešia nezájem poskytovať sociálnu starostlivosť o svojich starších príbuzných. Fyzicky ich trestajú za každú maličkosť, nepozornosť, zabudlivosť. Sú to niekedy len drobné fyzické tresty, ale často i bitka až hrubé fyzické násilie s početnými ranami a ohrozenie zdravia a života staršieho.
- **52 respondentov, čo je 13,86 definuje násilie na starších neposkytnutím dostatočnej stravy** – trápenie hladom, nepodávanie tekutín. Záujmom trýzniteľov je, aby starší bol slabší a postihli ho nemoci, slabšie vnímanie, čím sa snažia aby starší človek bol viac izolovaný a uzavretý vo svojom domove.
- **47 opýtaných - 12,53 % uviedlo, že starším nie sú poskytnuté základné životných potrieb** – k čomu dochádza buď nátlakom na prepis majetku, alebo po jeho prepise
- **53 seniorov – 14,13 uviedlo starším sú upierané základných hygienické potreby** – kúpanie, osobná hygiena, poskytnutie základných hygienických potrieb, prebaľovanie, umývanie, v prípade imobility nezabezpečenie polohovania, aby sa zabránilo preležaninám, neposkytnutie plienok a pod.
- **47 opýtaných – 12,53 % uvádzalo týranie ako neposkytovanie zdravotnej starostlivosti, liekov, obmedzovanie návštev lekára** – starším je odopieraná návšteva a doprovod k lekárovi, alebo jeho privolanie v prípade zhoršenia zdravotného stavu, tento problém sa týka hlavne starších, ktorí sú imobilní túto službu si sami nemôžu zabezpečiť sú v rodinách izolovaní a nerešpektujú sa ich potreby. Starším sú odopierané lieky s tým, že ich už nepotrebuje, má dosť rokov a že mu nepomôžu, čím sa však zdravotný stav zhoršuje
- **299 opýtaných až 79,73 definovalo, že na starších je páchané psychické násilie, ktoré je najčastejšou formou týrania a páchania násillia na starších v rodinách , vydieranie, zlé zaobchádzanie** – v tomto bode uvádzali, že starší sa stávajú často príťažou v rodinách , ktorých eminentný záujem súvisí veľmi často práve s finančným vydieraním a získaním majetku. Táto forma je však najhoršia, pretože starší trpí a je ťažko dokazovateľná, v prevažnej miere sa deje za zatvorenými dverami a je spojená s izolovaním starších, zrušením všetkých jeho kontaktov. Takže starší človek si nemôže pomôcť, ale často sa za toto hanbí, pretože s ním zaobchádzajú práve blízki ľudia, ku ktorým má osobný a veľmi úzky vzťah – sú to deti, vnúčatá a najbližší príbuzní.

Záver:

Keď sme sa vzorky starších ľudí pýtali na konkrétne príklady ich ohrozenia, dostali sme odpovede z rôznych oblastí každodenného života. Tieto údaje, signalizujú komplikovanú a zhoršujúcu sa životnú situáciu mnohých starších ľudí a rast násilia páchaného na starších, čo môžeme povedať, že je alarmujúce.. Kvantitatívne zistenia z týchto otázok ukázali, že viac ako 90 % respondentov má informácie, že násilie a týranie na starších v našej spoločnosti existuje a až vyše 80 % má konkrétne informácie o týraní starších či už z konkrétnych poznatkov vo svojom okolí, alebo z poznatkov svojich známych a rovesníkov.

Otázky pomohli dokresliť obraz a vnímanie, že problém v súvislosti aj s finančnými ťažkosťami môže byť staršími ľuďmi vnímané ako skúsenosť so zlým zaobchádzaním. V tejto súvislosti bohužiaľ platí čím starší človek, tým častejšia je ich skúsenosť so zlým zaobchádzaním a týraním. Zistenia ukázali vysoké vnímanie týrania a zneužívania a to bez väčšieho rozdielu vzhľadom na regióny, pohlavie, vzdelanie alebo vek.

Väčšie rozdiely sa ukázali pri nedostatku finančných prostriedkov na zabezpečenie , zdravotnej či sociálnej starostlivosti a v tom, či človek žije sám alebo nie.

Zlé hodnotenie prístupu zo strany okolia sa premietalo aj do ďalších oblastí, ako je napr. prístup k informáciám. Starší sú obeťami násilia i z dôvodu, že nemajú dostatok informácií ako sa brániť, kde hľadať pomoc čo ovplyvňuje aj zhoršovanie a nárast násilia a týrania s pribúdajúcim vekom. Ovplyvňuje tento stav aj vysoký počet nezamestnaných, ktorí príjmom starších a ich majetkom riešia svoju finančnú situáciu.

Východiskom z tejto situácie je realizácia ďalších aktivít v rámci informovanosti a osvety pre starších ľudí, zvyšovania prevencie a spolupráca rôznych subjektov v monitorovaní tohto problému, ako i prijímaní nových a účinných opatrení. Jedným z problémov je malý a nedostatočný postih agresorov , ako i informovanosť o konkrétnych prípadoch týrania a páchania násilia, ale i nedostatočná ochrana starších.

Veľmi časté sa ukázali pocity sklamaní a krivdy nedôstojného správania sa k starším ano i pesimizmus z ďalšieho rastu násilia i ich ťažkej ekonomickej situácie a často v problémoch zabezpečiť si vhodnú a potrebnú službu a starostlivosť.

Naša organizácia sa niekoľko rokov zaoberá problémom týrania a zneužívaním starších. Musíme konštatovať, že tento problém neustále narastá. Z dotazníkov jasne vyplýva, že starší ľudia sú objektmi fyzického a hlavne psychického násilia. Treba hľadať riešenie, ktoré si vyžadujú zvýšenú ochranu týchto osôb, ktoré sú vystavené takýmto praktikám .

Anketa bola anonymná. Cieľom bolo zistiť stav a existenciu tohto problému v spoločnosti. Jej výsledky môžu byť podkladom pre zlepšenie kvality a zvýšenie ochrany života starších a riešeni tohto problému s odborníkmi a rôznymi inštitúciami.

Je povinnosťou nás všetkých, aby sme tomuto rastúcemu problému zamedzili a pomohli nielen obeťam násilia, ale, aby sme spoločne robili kroky pre prevenciu a zákonnú ochranu starších, zabezpečili im dôstojnú, pokojnú starobu a kvalitný život.

Prievidza , december 2014